

Sag C-267/20**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

15. juni 2020

Forelæggende ret:

Audiencia Provincial de León (Spanien)

Afgørelse af:

12. juni 2020

Sagsøger [og indstævnt]:

RM

Sagsøgte [og appellanter]:

AB Volvo

DAF TRUCKS N. V.

Hovedsagens genstand

En appel iværksat af AB Volvo og DAF Trucks N. V. (herefter »appellanterne«) til prøvelse af dommen afsagt i første instans i et søgsmål om erstatning for skade, der er opstået som følge af konkurrencebegrænsende adfærd, hvorved de blev dømt til at betale erstatning til RM (herefter »den indstævnte«).

Genstand og retsgrundlag for forelæggelsen

Der anmodes i henhold til artikel 267 TEUF om en fortolkning af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26. november 2014 om visse bestemmelser for erstatningssøgsmål i henhold til national lovgivning for overtrædelse af medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret, navnlig artikel 10, 17 og 22, samt af artikel 101 TEUF's og effektivitetsprincippet's indflydelse med henblik på at fastlægge den lovgivning, der finder anvendelse i hovedsagen.

Præjudicielle spørgsmål

- 1) Skal artikel 101 TEUF og effektivitetsprincippet fortolkes således, at de er til hinder for en fortolkning af en national bestemmelse, hvorefter søgsmålsfristen på 5 år, der er fastsat i direktivets artikel 10, samt artikel 17 om retslig vurdering af tabet, ikke finder anvendelse med tilbagevirkende kraft, idet den fastsætter skæringstidspunktet for den tilbagevirkende kraft på tidspunktet for sanktionen og ikke på tidspunktet for anlæggelsen af søgsmålet[?]
- 2) Skal artikel 22, stk. 2, i direktiv 2014/104/EU og udtrykket »tilbagevirkende kraft« fortolkes således, at direktivets artikel 10 finder anvendelse på et søgsmål som det i hovedsagen omhandlede, der, selv om det er anlagt efter ikrafttrædelsen af direktivet og gennemførelsesbestemmelserne, ikke desto mindre vedrører tidligere faktiske omstændigheder eller sanktioner[?]
- 3) Når der anvendes en bestemmelse som den i artikel 76 i Ley de Defensa de la Competencia (lov om beskyttelse af konkurrencen), skal artikel 17 i direktiv 2014/104/EU om retslig vurdering af tabet da fortolkes således, at der er tale om en processuel bestemmelse, der finder anvendelse i hovedsagen, hvor søgsmålet er anlagt efter ikrafttrædelsen af den nationale gennemførelsesbestemmelse[?]

Anførte EU-retlige forskrifter

Artikel 101 TEUF

Direktiv 2014/104, artikel 10, stk. 3, artikel 17, stk. 1, artikel 22, stk. 1 og 2, og artikel 23.

Anførte nationale retsforskrifter

Direktiv 2014/104 er gennemført i spansk ret ved Real Decreto-ley 9/2017, de 26 de mayo, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (kongeligt lovdekret nr. 9/2017 af 26.5.1996 om gennemførelse af Den Europæiske Unions direktiver på finans-, handels- og sundhedsområdet og om udstationering af arbejdstagere, herefter »kongeligt lovdekret nr. 9/2017«). Artikel 3 i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 ændrer Ley 15/2007, de 3 de julio, de Defensa de la Competencia (lov nr. 15/2007 af 3.7.[2007] om beskyttelse af konkurrencen, herefter »konkurrenceloven«), idet den fastsætter en forældelsesfrist på 5 år for anlæggelse af erstatningssøgsmål (ny artikel 74, stk. 1, i konkurrenceloven), og idet den regulerer kvantificeringen af tabet, for så vidt angår den bevisbyrde, der påhviler den, som anlægger et søgsmål, ved at indføre visse nuancer såsom en formodning *iuris tantum* om tab vedrørende overtrædelser, der kvalificeres som kartel (ny artikel 76, stk. 3, i konkurrenceloven) eller retsinstansernes mulighed for at fastsætte en bestemt erstatning, såfremt eksistensen af et tab er blevet godtgjort, men det i praksis er umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at

kvantificere tabet præcist (ny artikel 76, stk. 2, i konkurrenceloven). Artikel 4 i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 indførte i Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil (lov nr. 1/2000 af 7.1.[2000] om den civile retspleje, herefter »den civile retsplejelov«) en bestemmelse vedrørende adgangen til beviskilder i sager om erstatningskrav som følge af overtrædelser af konkurrencereglerne.

Den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 består af to stykker. Stykke 1 bestemmer, at bestemmelserne i artikel 3 (som ændrer konkurrenceloven) ikke finder anvendelse med tilbagevirkende kraft, mens stykke 2 bestemmer, at bestemmelserne i artikel 4 (om ændring af den civile retsplejelov) udelukkende finder anvendelse på sager, der er anlagt efter ikrafttrædelsen af kongeligt lovdekret nr. 9/2017, som fandt sted den 27. maj 2017, hvormed Kongeriget Spanien ikke har overholdt fristen for gennemførelse af direktiv 2014/104.

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne

- 1 Efter at have erhvervet tre lastbiler gennem leasingkontrakter i løbet af 2006 og 2007 anlagde den indstævnte den 1. april 2018 et follow on-søgsmål mod appellanterne, med påstand om erstatning for det tab, der var lidt som følge af konkurrencebegrænsende adfærd fra appellanternes side, som udtrykkeligt var blevet udpeget som adressater for Kommissionens afgørelse af 19. juli 2016 vedrørende en procedure i henhold til artikel 101 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde og EØS-aftalens artikel 53 (sag AT.39824 – lastbiler, herefter »lastbilafgørelsen«). Den indstævnte nedlagde konkret påstand om, at appellanterne skulle tilpligtes solidarisk at betale denne et beløb på 38 148,71 EUR eller et passende beløb, med tillæg af lovbestemte renter og sagsomkostninger.
- 2 Lastbilafgørelsen blev truffet den 19. juli 2016 og blev offentliggjort i EUT den 6. april 2017. I afgørelsen blev de største lastbilfabrikanter på EU-markedet sanktioneret for et kartel, der virkede mellem januar 1997 og januar 2011, og som udgjorde en overtrædelse af artikel 101 TEUF.
- 3 I stævningen anførte den indstævnte subsidiært, såfremt det blev fundet, at direktiv 2014/104 og dets gennemførelse i spansk ret ikke fandt anvendelse, den generelle retspraksis vedrørende ansvar uden for kontraktforhold i artikel 1902 i Código Civil (civillovbogen, herefter »civillovbogen«) og den retspraksis, der uddyber den, hvis søgsmålsfrist er på 1 år.
- 4 AB VOLVO og DAF Trucks N.V. bestred påstanden, idet de bl.a. gjorde gældende, at erstatningssøgsmålet var forældet som følge af, at fristen på 1 år var udløbet (søgsmål om ansvar uden for kontraktforhold).
- 5 Den appellerede dom gav den indstævnte delvist medhold, idet appellanterne tilpligtedes at betale en compensation svarende til 15% af køretøjernes anskaffelsespris. I den nævnte dom blev indsigelsen om søgsmålets forældelse

afvist, fordi [retten] bl.a. fandt, at forældelsesfristen på 5 år, som på tidspunktet for anlæggelsen af søgsmålet (1. april 2018) allerede var blevet indført i artikel 74, stk. 1, i konkurrenceloven ved kongeligt lovdekret nr. 9/2017 til gennemførelse af direktiv 2014/104, fandt anvendelse. I dommen anvendes ligeledes den tabsformodning, der er omhandlet i artikel 17, stk. 2, i direktiv 2014/104, hvilken bestemmelse, der er gennemført i artikel 76, stk. 3, i konkurrenceloven, eftersom det blev fundet, at den nævnte lov finder anvendelse på den foreliggende tvist, navnlig henset til dens processuelle karakter, eftersom den regulerer fordelingen af bevisbyrden for tabet.

- 6 Når det på tilsvarende vis er konstateret, at det er usædvanligt vanskeligt at bevise tabets omfang, anvendes der i dommen retsinstansernes beføjelse til at foretage en retslig vurdering ved anvendelse af artikel 76, stk. 2, i konkurrenceloven, der gennemfører artikel 17 i direktiv 2014/104, idet det blev fundet, at dommen har en processuel karakter i forbindelse med regulering af bevisbyrden.
- 7 I appelsagen har appellanterne gjort gældende, at direktiv 2014/104 ikke skal anvendes med tilbagevirkende kraft, fordi den konkurrencebegrænsende adfærd, som Europa-Kommissionen sanktionerede, ophørte den 18. januar 2011, idet tidspunktet for de faktiske omstændigheder er relevant med henblik på at fastslå, at direktivets bestemmelser ikke kan have tilbagevirkende kraft. De er derimod af den opfattelse, at ordningen i civillovbogens artikel 1902, hvorefter sagsøgeren skal bevise tabets eksistens og omfang, finder anvendelse. DAF Trucks N. V. har desuden gjort gældende, at søgsmålet er forældet, eftersom den i direktivet fastsatte søgsmålsfrist på 5 år ikke finder anvendelse, men derimod fristen på 1 år, der løb fra den 19. juli 2016, hvor pressemeddelelsen om lastbilafgørelsen blev udsendt.
- 8 Den indstævnte har gjort indsigelse mod appellen og har til støtte for anvendelsen af søgsmålsfristen på 5 år påberåbt sig artikel 10, stk. 3, i direktiv 2014/104 og artikel 74 i konkurrenceloven, henset til det nævnte direktivs artikel 22 og den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 9 Appellanterne har gjort indsigelse mod en præjudiciel forelæggelse, idet der efter deres opfattelse ikke er tvivl om fortolkningen, da de er af den opfattelse, at direktivet ikke finder anvendelse på den foreliggende sag.
- 10 Den indstævnte har ligeledes gjort indsigelse mod en præjudiciel forelæggelse, fordi det efter dennes opfattelse forekommer klart, at direktivet finder anvendelse.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 11 I hovedsagen er det væsentligt at præcisere de bestemmelser, der finder anvendelse ved fastsættelsen af forældelsesfristen for anlæggelse af

erstatningssøgsmål samt anvendelsen af bestemmelserne om bevisbyrde og retslig vurdering af tabet. Det er navnlig omtvistet, om direktiv 2014/104 finder anvendelse (såvel direkte som indirekte) i sagen, [idet] der hersker tvivl om overgangsordningen.

- 12 De faktiske omstændigheder, der ligger til grund for søgsmålet, og som udgør en overtrædelse af artikel 101 TEUF, ligger forud for ikrafttrædelsen af direktiv 2014/104, mens Kommissionen traf lastbilafgørelsen den 19. juli 2016, dvs. mellem tidspunktet for direktivets ikrafttrædelse den 26. december 2014 og fristen for dets gennemførelse, som udløb den 27. december 2016, og som Spanien ikke har overholdt, eftersom kongeligt lovdekret nr. 9/2017, hvormed det gennemføres, først trådte i kraft den 27. maj 2017.
- 13 På baggrund af det ovenstående er den forelæggende ret i **tvivl om anvendelsen af overgangsbestemmelsen i direktiv 2014/104 og kongeligt lovdekret nr. 9/2017, der gennemfører direktivet**, selv om det tidsmæssige anvendelsesområde for direktiv 2014/104 begrænses ved direktivets artikel 22 således, at der gælder et generelt forbud mod tilbagevirkende kraft for materielle bestemmelser, der vedtages med henblik på at gennemføre direktivet (direktivets artikel 22, stk. 1). Alle andre nationale gennemførelsesbestemmelser, dvs. navnlig procedurebestemmelser, finder dog anvendelse på faktiske omstændigheder fra tiden før direktivets ikrafttrædelse, men kun i forbindelse med sager, der anlægges efter direktivets ikrafttrædelse (direktivets artikel 22, stk. 2).
- 14 I denne forbindelse vedrører den første tvivl fortolkningen af begrebet »tilbagevirkende kraft«, som anvendes i direktivets artikel 22, og om det henviser til tidspunktet for overtrædelsen af konkurrencereglerne som følge af de hemmelige aftaler i det foreliggende tilfælde, eller om det skal henvise til tidspunktet for Kommissionens sanktion, eller i givet fald til tidspunktet for anlæggelsen af erstatningssøgsmålet. Den anden tvivl vedrører fortolkningen af begrebet »materielle bestemmelser«, og navnlig om forældelse og den frist på 5 år, der er fastsat i direktivets artikel 10, er af en sådan art og følgelig ikke finder anvendelse med tilbagevirkende kraft. På tilsvarende vis vedrører den tredje tvivl angående fortolkning bestemmelsen i direktivets artikel 17 vedrørende beføjelsen til at vurdere tabet og dens karakter som »materiel bestemmelse« eller en bestemmelse af processuel karakter.
- 15 Ovennævnte tvivl om fortolkningen af overgangsordningen i direktiv 2014/104 overføres til den ordning, der er fastsat i den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017, som ikke tager hensyn til den sondring, der i direktivet foretages mellem materielle og processuelle bestemmelser, men sonder mellem ændringer af den civile retsplejelov, som finder anvendelse på procedurer, der indledes efter ikrafttrædelsen af disse, og ændringer af konkurrenceloven, hvorom den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 bestemmer, at »de finder ikke anvendelse med tilbagevirkende kraft«.

- 16 Tvivlen vedrørende begrebet »tilbagevirkende kraft« i direktiv 2014/104 overføres nu til de udtryk, der er anvendt i gennemførelsesbestemmelsen. Den forelæggende ret ønsker således oplyst, om den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 skal fortolkes således, at ændringen af bestemmelserne i konkurrenceloven (forældelse, bevisbyrde og retslig vurdering af tabet) finder anvendelse på sager, der er anlagt efter ikrafttrædelsen af kongeligt lovdekret nr. 9/2017 (27.5.2017), såsom søgsmålet i hovedsagen, som blev anlagt den 1. april 2018, og om effektivitetsprincippet i artikel 101 TEUF kræver en sådan fortolkning.
- 17 Specifikt **vedrørende forældelsesfristen for søgsmålet i hovedsagen** er det i direktiv 2014/104 fastslået, at alle medlemsstater skal sikre en minimumsfrist på 5 år for erstatningskrav for tab, der skyldes overtrædelser af konkurrencereglerne, og der er i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 fastsat en sådan minimumsfrist. Således overgår man fra en frist på 1 år, der generelt er fastsat i civillovbogens artikel 1968 for erstatningssøgsmål uden for kontraktforhold, til en frist på 5 år. Eftersom kongeligt lovdekret nr. 9/2017 fastsætter princippet om manglende tilbagevirkende kraft af ændringer af konkurrenceloven, er spørgsmålet, hvad der sker med de søgsmål, der ikke var forældet på tidspunktet for ikrafttrædelsen af det kongelige lovdekret, såsom søgsmålet i hovedsagen, og om der kan forventes en yderligere frist, indtil de i alt 5 år, som nu er fastsat ved lov, nås. Dette spørgsmål er relevant, fordi appellanterne har anført, at fristen skal løbe fra offentliggørelsen af pressemeddelelsen om lastbilafgørelsen (19.7.2016), således at den nævnte frist på 1 år allerede var udløbet på tidspunktet for anlæggelsen af søgsmålet (1.4.2018).
- 18 Den forelæggende ret har anført, at bestemmelserne i direktivets artikel 10 ikke er af rent processuel karakter, og at den spanske lovgiver frit kunne kvalificere forældelsesfristen for erstatningskrav som en materiel retsregel og lade den være omfattet af ændringen af konkurrenceloven. Den forelæggende ret har dog tilføjet, at i lyset af direktivets artikel 22, stk. 2, kan der rejses tvivl om en sådan kvalificering efter gennemførelsen af direktiv 2014/104, da der er tale om et tilfælde, hvor søgsmålet endnu ikke var forældet i henhold til den lovgivning, der var gældende på tidspunktet for lastbilafgørelsen.
- 19 Såfremt der anlægges en fortolkning, hvorefter den eneste forældelsesordning, der finder anvendelse, er civillovbogens, er der tvivl om, hvorvidt denne er forenelig med artikel 101 TEUF og med effektivitetsprincippet, som fastslår, at nationale bestemmelser ikke i praksis må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Unionens retsorden. I denne forbindelse er den forelæggende ret ligeledes i tvivl om, hvorvidt den gældende ordning skal fortolkes således, at den giver mulighed for at anlægge søgsmål, som ikke var forældet, før ikrafttrædelsen af gennemførelsesbestemmelsen, enten ved fastsættelse af begyndelsestidspunktet for beregning af fristen under hensyntagen til tidspunktet for offentliggørelsen af afgørelsen i EUT den 6. april 2017 og ikke tidspunktet for pressemeddelelsen, eller under hensyntagen til andre nationale overgangsbestemmelser, som kunne

gøre den nye frist forenelig med den tidligere gældende frist og fortsætte beregningen, indtil der var gået 5 år, uden at »genoplive« søgsmål, som allerede var forældet efter tidligere gældende ret.

- 20 Hvad angår **beføjelsen til retslig vurdering af tabet, der er fastsat i artikel 17 i direktiv 2014/104 og i den nye artikel 76, stk. 2, i konkurrenceloven**, har den forelæggende ret anført, at i overensstemmelse med den første overgangsbestemmelse i kongeligt lovdekret nr. 9/2017 har de nye artikler i konkurrenceloven ikke tilbagevirkende kraft, selv om mange af dem har et mere processuelt end materielt indhold (tabsformodning, bevisbyrde osv.).
- 21 De almindelige regler for erstatningskrav vedrørende ansvar uden for kontraktforhold, der var gældende for anlæggelse af erstatningsøgsmål før ændringen af konkurrenceloven, udviser væsentligt forskelle, navnlig i forhold til nødvendigheden af at godtgøre tabet og kvantificeringen af dette (samt de forældelsesfrister, der er behandlet ovenfor). Kongeligt lovdekret nr. 9/2017 rejser et nyt væsentligt spørgsmål, som er relevant for afgørelsen af hovedsagen, idet stk. 2 i den nye artikel 76 i konkurrenceloven nemlig giver retsinstanserne beføjelse til at kvantificere det lidte tab, såfremt dette på grundlag af de foreliggende oplysninger viser sig at være særligt krævende eller vanskeligt for sagsøgeren. De retslige procedurer vedrørende erstatning for tab, der er forårsaget af overtrædelser af konkurrencereglerne, der er indledt efter ændringen af konkurrenceloven, synes at skulle anvende den tidligere materielle ret, når der er tale om overtrædelser, som har fundet sted før ikrafttrædelsen af den nævnte ændring.
- 22 Når det i den appellerede dom er konstateret, at der ubestrideligt er vanskeligheder forbundet med kvantificeringen af tabet, er det vigtigt at præcisere, om direktiv 2014/104 finder anvendelse, og om det følgelig er muligt at anvende beføjelsen til retslig vurdering af tabet, som forekommer at være bredere end den fleksibilitet, som anerkendes at tilkomme retsinstanserne i national retspraksis.
- 23 I denne forbindelse er den forelæggende ret ligeledes i tvivl om den rent processuelle karakter af det nævnte direktivs artikel 17 og om, hvorvidt bestemmelserne om bevisbyrde og kvantificering af tabet, som har en meget direkte forbindelse med de materielle bestemmelser, der finder anvendelse på området, skal betragtes som materielle bestemmelser, eller om de er af processuel karakter.
- 24 På baggrund af direktivets artikel 22, stk. 2, rejser dette igen tvivl om den spanske lovgivers frihed til at kvalificere de nævnte bestemmelser vedrørende erstatningskrav som materielle retsregler og lade dem være omfattet af ændringen af konkurrenceloven (artikel 76, stk. 2).